

Covid-19 Salgını Döneminde Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin Hijyen Malzemesi Üretimi ve Dağıtımı: Zorluklar ve Kazanımlar

Gökçe, Asiye Toker¹ <https://orcid.org/0000-0003-1909-1822>

Sönmez, Hamza² <https://orcid.org/0000-0002-5949-6632>

Öz

Gönderi Tarihi

21.10.2023

Kabul Tarihi

20.12.2023

Anahtar Kelimeler

*COVID-19 salgını,
Döner sermaye,
Girişimcilik, Mesleki
eğitim, Mesleki ve
teknik Anadolu lisesi.*

Bu çalışma, COVID-19 salgını sırasında hijyen malzemesi üreten Mesleki ve Teknik Anadolu liselerindeki müdürlerin ve öğretmenlerin deneyimlerini incelemektedir. Nitel desende yürütülen çalışmada, katılımcılar ölçüt örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırma için gereken veri, yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış ve nitel yöntemle analiz edilmiştir. Bulgular, katılımcıların çoğunun hijyen malzemeleri üretmek için gönüllü olduğunu; hazırlık, üretim ve dağıtım aşamalarında çeşitli zorluklar yaşadığını ve bu aşamalarda hem yetkililerden hem de çevreden destek aldığını göstermektedir. Analiz sonucuna göre, katılımcılar, bilgi sahibi olmamalarına veya sınırlı deneyime sahip olmalarına rağmen, bazen öğrencileri de dahil ederek, önemli miktarda maske üretmiştir. Bazı malzemeler ücretsiz olarak dağıtılırken, diğerleri öncelikle kamu kurumlarına satılmıştır. Süreç boyunca malzeme sıkıntısı, uzman eksikliği, kaynak kısıtlamaları, teknik ve lojistik zorluklar ile karşılaşmıştır. Bulgular, son olarak, eğitimcilerin girişimcilik niteliklerinin ortaya çıktığını ve meslek okullarının toplumdaki itibarının arttığını da vurgulamaktadır. Bu araştırma, meslek liselerinde, bir kriz durumu olan COVID19 salgını sırasında, hijyen malzemesi üretim sürecinin nasıl yönetildiğini, karar vermeden bütçelemeye, ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışmanın bulguları eğitim yöneticilerine yol gösterici ve gelecekte ortaya çıkabilecek kriz durumları için, diğer kurumlara rehber olacaktır.

Production and Distribution of Hygiene Materials in Anatolian Vocational and Technical High Schools during the Covid-19 Pandemic Period: Challenges and Achievements

Abstract

Received

21.10.2023

Accepted

20.12.2023

Key Words

*COVID-19 pandemic,
Circulating Capital,
Entrepreneurship,
Vocational training,
Anatolian Vocational
and Technical High
School*

This study examines the experiences of principals and teachers in Vocational and Technical Anatolian High schools producing hygiene materials during the COVID-19 pandemic. The qualitative study used criterion sampling to select participants. Data for the study were collected through semi-structured interviews and analyzed qualitatively. The findings show that most participants volunteered to produce hygiene materials, experienced various difficulties during the preparation, production, and distribution phases, and received support from both the authorities and the community during these phases. According to the analysis, the participants produced a significant amount of masks, sometimes involving students, despite their lack of knowledge or limited experience. Some materials were distributed free of charge, while others were sold primarily to public institutions. Throughout the process, material shortages, lack of expertise, resource constraints, and technical and logistical challenges were encountered. Finally, the findings also highlight the emergence of entrepreneurial qualities among educators and the increased reputation of vocational schools in society. This research shows how the production process of hygiene materials was managed in vocational high schools during a crisis, the COVID-19 pandemic, from decision-making to budgeting. In this context, the findings of the study will guide educational administrators and other institutions in future crises.

¹ Sorumlu Yazar: Gökçe, Asiye Toker, Profesör Dr., Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, asi.gokce@kocaeli.edu.tr

² Sönmez, Hamza, Öğretmen, Selim Yürekten Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, hamzasonmez91@gmail.com

GİRİŞ

Mesleki eğitim, bireylerin kariyer yolculuğunda başarılı ve işgücü piyasalarında etkin olmalarını kolaylaştıran kritik bir öğrenme sürecidir. Bu eğitim türü, bilgi kazandırmanın yanı sıra, öğrencileri iş dünyasının dinamikleriyle de tanıştırmak, onların işgücü piyasalarının ihtiyaçlarına uygun becerileri kazanmalarına destek olur.

Türkiye’de Ahilik geleneğinden gelen mesleki eğitim, Batıda (Benovat, 1983; Hodge vd., 2020) geleneksel eğitim sistemi, sanayi devrimiyle beraber değişen iş dünyasının ihtiyaç duyduğu becerileri kazandırmada yetersiz kalması nedeniyle, yeni bir eğitim türü olarak, gelişmiştir. Almanya'nın öncülük ettiği mesleki eğitimin temel mantığı, özellikle belirli mesleki becerilerin kazandırılmasına odaklanarak, işgücünün ekonomiye daha erken dönemde ve etkin bir şekilde katılmasını teşvik etmektedir. Günümüzde Avrupa’da ve gelişmekte olan ülkelerde, ortaöğretim düzeyinde mesleki eğitim sunulmaktadır (Hanushek vd., 2016; Maslak, 2022). Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) mesleki eğitim, örgün eğitimi terk etme olasılığı yüksek öğrencileri, uygulamalı dersler sayesinde, okulda tutmayı amaçlamaktadır. Türkiye’de ise bu eğitim, Kavi ve Koçak’ın (2017) vurguladığı gibi, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarını, beceri kazandırarak, iş hayatına yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Birçok araştırma (Brunello, 2001; CEDEFOP, 2013; Hampf ve Woessmann, 2016; Acar ve Yabanove, 2017; Golsteyn ve Stenberg, 2017; Choi, Jeong ve Kim, 2019) mesleki eğitimin, okul hayatından iş piyasalarına geçişi olumlu etkilediğini belirtmektedir.

Mesleki eğitim veren okullar, öğrencileri iş piyasalarına veya meslek kariyerlerine hazırlamak için tasarlanmış özel eğitim ve öğretim sunar. Mesleki eğitimin birçok avantajı vardır. Birincisi, öğrencilere işgücüne doğrudan uygulanabilen pratik beceri ve bilgiler sağlayarak istihdam edilebilirliklerini artırır (Koşan, 2003; Carnevale vd., 2013; Erol, 2013). İkincisi, meslek okulları genellikle güçlü endüstri bağlantılarına sahiptir. Bu bağlantılar sayesinde, staj ve çıraklık yoluyla, öğrencilerinin gerçek dünya deneyimi kazanmalarına olanak tanır (Bailey ve Merritt, 1997). Böylece, meslek okullarından mezun olanlar, akranlarına göre daha yüksek oranda işe yerleşebilir (Aliaga, Kotamraju ve Stone, 2014). Ayrıca mesleki eğitim programlarının süresi genellikle daha kısadır ve geleneksel dört yıllık lisans derecelerine göre daha az maliyetlidir (Jacobson ve Mokher, 2009; Mokher ve Jacobson, 2022).

Günümüzde mesleki eğitimi teşvik eden politikalar okuldan işe geçişe odaklanmaktadır. ABD, Yeni Zelanda, Şili ve 15 Avrupa ülkesindeki mesleki eğitimi inceleyen Hanushek vd.,’nin (2017) çalışmasına göre mesleki eğitim mezunlarının genç yaşta istihdam edilme olasılığı akranlarına göre daha yüksektir. Çünkü mesleki eğitim gençlerin ekonomideki teknolojik ve yapısal değişikliklere uyum sağlama yeteneğini geliştirmektedir. Bu etki insan sermayesine önemli katkı yapmaktadır. Bu nedenle, okuldan işgücü piyasalarına geçişi iyileştirmenin bir yolu olarak, mesleki eğitim büyük ölçüde teşvik edilmektedir.

Mesleki eğitimin sağladığı avantajlar, akademik başarısı veya sosyo-ekonomik durumu düşük öğrencilerin bu okulları tercih etmesini sağlamıştır. Diğer yandan, akademik başarısı yüksek öğrenciler, son yıllarda mesleki eğitimi tercih etmemeye başlamıştır. Bu durum, mesleki eğitimin toplumsal sınıf çatışmalarını destekleyen araçlar arasında görülmesine (Ozer ve Perc, 2020) neden olmuştur. Sınıf çatışmalarına katkısı nedeniyle, mesleki eğitimin işgücü piyasalarına girişi kolaylaştırmadaki avantajları, Hanushek vd.,’nin (2017) belirttiği gibi, yaşamın ilerleyen dönemlerindeki dezavantajlarıyla dengelenmektedir. Diğer bir deyişle, meslek lisesi mezunları genelde ara eleman olarak istihdam edildiğinden, kariyerleri boyunca ilerleme olanakları sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle meslek lisesi mezunları, yükseköğretim gören akranlarına göre, kariyer basamaklarında ilerlemede dezavantajlı konumda olmaktadır. Diğer yandan, bu gençler, öğrenimleri sırasındaki stajlar nedeniyle, piyasa ile tanışmaktadır.

Bu tanışıklık onlara, mezuniyetten kısa süre sonra istihdam edilme olanağı sağlamaktadır. Böylece meslek lisesi mezunlarının “vazgeçme maliyeti”, yükseköğretim mezunlarına göre daha düşük olmaktadır. Zira bir meslek lisesi mezunu hemen istihdam edilirken, akranı bir yükseköğretim öğrencisi, ortalama dört yıl daha öğrenim görerek, bir işte çalışarak elde edeceği gelirden vazgeçmiş olmaktadır. Ayrıca bu genç yükseköğretim için hayatının en az dört yılını daha ayırmakta ve harcama yapmaktadır. Üstelik mevcut piyasa koşullarında (Gökçe, 2019; Cumhuriyet, 2022a, 2022b; Bildircin, 2023; Yeniçağ, 2023) yükseköğretimden mezun olanların kısa sürede iş bulma olasılığı düşüktür. Diğer yandan, okulu bitir bitmez bir iş bulan bir meslek lisesi mezunu, yükseköğretim okumayı seçen akranı mezun olarak bir işe girene kadar, kariyer basamaklarında izin verildiği ölçüde ilerleyecektir. Böylece bir yükseköğretim mezunu, kısa sürede ya da yüksek ücret/iş koşullarıyla istihdam edilmediğinde, meslek lisesi mezunu olan ve çoktan hayatına yön vermiş akranına göre oldukça yüksek bir vazgeçme maliyeti ile karşı karşıya olacaktır.

Küresel gelişmelerle uyumlu olarak, Türkiye’de mesleki eğitimde, 2018 yılından itibaren, dönüşüm olmuştur. Bu okullar, özellikle son yıllarda artan işsizlik (Gökçe, 2019; Elmacıoğlu, 2021; Cumhuriyet, 2022a, 2022b; Pelek, 2022; Bildircin, 2023; Yeniçağ, 2023) nedeniyle, gençler tarafından yeniden tercih edilmeye başlanmıştır. Son yıllarda çeşitlenen ve yenilenen programlarla gelişen mesleki okullar, COVID-19 pandemi (salgın) sırasında da maske ve dezenfektan gibi, çeşitli hijyen malzemesi ve makinesi üreterek salgınla mücadelede aktif rol oynamıştır (Sanayi, 2020; MEB, 2020; Özer, 2020; Rakipoğlu, 2021; TRTHaber, 2021).

COVID-19 salgını, 2019 yılında Çin’de ortaya çıkmış ve tüm dünyaya yaymıştır. Salgın boyunca dünya genelinde sağlık sistemleri büyük bir baskı altına girmiş; çok sayıda insan virüs nedeniyle yaşamını yitirmiştir. 6 Eylül 2023 itibarıyla Dünya Sağlık Örgütü’ne (DSÖ) bildirilen 770.437.327 doğrulanmış COVID-19 vakası bulunmaktadır. Bu sayının 6.956.900’ü ölüm ile sonuçlanmış vakalardır. Birçok ülke, COVID-19 salgınının yayılmasını kontrol altına almak için, eğitim kurumlarını geçici olarak kapatmıştır. Küresel düzeydeki bu kapanmalar dünya öğrenci nüfusunun %90’ından fazlasını (yaklaşık 1,3 milyar çocuk ve genç) etkilemiştir (Unesco, nd). Salgın ile küresel düzeyde mücadele ederken sıkı karantina önlemleri, seyahat kısıtlamaları, maske takma ve sosyal mesafe kuralları getirilmiştir. Ayrıca, hızla aşı geliştirilmiş ve dağıtılmıştır. DSÖ’nün (2023) raporuna göre, 4 Eylül 2023 tarihi itibarıyla, küresel düzeyde toplam 13.500.135.157 doz aşı uygulanmıştır.

COVID-19 salgınının ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileri olmuştur. Örneğin Almanya’da, başlangıçta, sağlıklı olanların günlük yaşamını etkileyecek katı politikaların yanı sıra, virüs bulaşanlar izole edilmiş; katı şekilde temaslı takibi yapılmıştır. Vaka sayısı hızla artınca, 1.000’den fazla katılımcının yer aldığı etkinliklerin yasaklanması ve ülke düzeyinde evde kalma gibi, daha sıkı önlemler alınmıştır. Diğer yandan, bu tedbirlerin işsizlik ve kısa süreli çalışma gibi ekonomik sonuçları olmuş; bu da toplumda sosyal eşitsizlikleri artırmıştır (Naumann vd., 2020). Türkiye’de de benzer önlemler alınmış; salgına karşı savaşta “çok boyutlu ve çok aktörlü mücadele politikası” (İletişim Başkanlığı, 2020) uygulanmıştır. Bu kapsamda örneğin COVID-19 Bilim Kurulu oluşturulmuş; Çin, İran, Irak, Güney Kore ve İtalya ile tüm yolcu uçuşları durdurulmuş; düzenlenecek ulusal ve uluslararası bilimsel etkinlikler ertelenmiş; havayolu yolcularına “Seyahat İzin Belgesi” şartı getirilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2021).

Salgınla mücadelede filyasyon çalışmaları da yürütülmüştür. Filyasyon çalışmaları COVID-19 virüsü görüldüğünde koruma ve kontrol önlemlerinin alınması amacıyla, kaynağın tespiti ve temaslıların belirlenmesi için yürütülen çalışmalardır (Sağlık Bakanlığı, 2021). Salgının olağanüstü bir durum olması nedeniyle, sağlık çalışanlarının yanı sıra, öğretmenler ve güvenlik görevlileri de filyasyon ekiplerine katılmıştır. Bu süreçte, bazı mesleki okulları temizlik malzemeleri, maske, yüz siperliği, tek kullanımlık önlük/tulum, solunum cihazı, sterilizasyon

cihazı ve maske makinesi (Sanayi, 2020; MEB, 2020; Özer, 2020; Rakipoğlu, 2021; TRTHaber, 2021) üreterek salgınla mücadeleye destek olmuştur. Böylece bu okulların potansiyeli ortaya çıkmış; salgının yarattığı kriz, bu okullar için fırsata dönüşmüştür. Zira döner sermaye faaliyetleri kapsamında üretim yapılmasının yanı sıra, yeni bir uygulama alanı yaratılarak eğitime katkı sağlanmıştır. Bu süreç, eğitim yöneticilerine, ülkenin salgınla mücadelesine destek olurken, okullardaki üretim potansiyelini olağanüstü durumlarda nasıl ortaya çıkaracağını yolunu göstermiştir. Ayrıca, bu süreçte bu okullar, gerek öğrencilerine, gerek topluma, kuruluş amaçlarının sınırlarını da sergilemiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, COVID-19 salgını sürecinde hijyen malzemesi üreten Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde görev yapan okul müdürü ve öğretmenlerin, üretim sürecinde yaşadıklarına yönelik görüşlerini ortaya çıkartmaktır. Böylece COVID-19 salgını sırasında Türkiye’de ihtiyaç duyulan sağlık ve hijyen malzemesinin üretimine destek olan okulların bu üretimin yönetim süreçlerinde yaşananlar belirlenmiş olacaktır. Araştırmanın problem cümlesini “COVID-19 salgını sürecinde hijyen malzemesi üreten Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde görev yapan okul müdürü ve öğretmenlerin üretim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

Hijyen malzemesi üretiminde görev alan okul müdürü ve öğretmenlere göre:

1. Hijyen malzemesi üretiminin hazırlık süreci nasıl yaşanmıştır?
2. Hijyen malzemesi üretim süreci nasıl yaşanmıştır?
3. Üretilen hijyen malzemesinin dağıtımı nasıl gerçekleşmiştir?
4. Hijyen malzemesi üretimi ve dağıtım sürecinde yaşanan zorluklar, bu zorlukları aşmaya yarayan destekler ve kazanımlar neler olmuştur?

Bu araştırma, salgın sürecinde üretim yapan Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinin planlama ve üretim faaliyetlerini nasıl yönettiğini ortaya koyarak, diğer mesleki eğitim okulları için kılavuz olacaktır. Böylece, gelecekte ortaya çıkabilecek olağanüstü durumlarda benzer etkinlikleri gerçekleştirmek isteyen diğer mesleki eğitim okullarının yönetici ve öğretmenlerine yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel desende gerçekleştirilmiştir. Çeşitli yazarlar (Giorgi, 2009; Cresswell, 2014; Gill, 2014) nitel araştırmaların doğal ortamda bütüncül bir çerçevede gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bu yazarlara göre, genel olarak bir deneyimin (birçok kişi tarafından paylaşılan bir deneyim) tanımlanması amaçlandığında, araştırmanın deseni betimleyici fenomenoloji (olgubilim) olmalıdır. Betimleyici olgubilim, belirli bir psikolojik olgunun özünü oluşturmayı ve sunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle bu çalışma, yorumlamaya daha az yer vererek, katılımcıların deneyimlerini daha çok ön plana çıkaran betimsel olgubilim desende gerçekleştirilmiştir. Bu desende, Yıldırım’ın (1999) da vurguladığı gibi, araştırılan konuyu katılımcıların bakış açısına göre görebilmek için en uygun veri toplama yöntemi görüşmedir. Bu nedenle, araştırma için gereken veri, görüşme yöntemi ile elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden, ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Patton (2018) göre ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş ölçütleri taşıyan kişilerin/durumların incelenmesi için kullanılır. Bu çalışmada, çalışma grubu kapsamına alınan okul ve katılımcıları belirlemek için aşağıdaki ölçütler gözetilmiştir:

1. Okulların, hijyen malzemesi üretimine COVID-19 salgını sırasında başlamış olması.

2. Söz konusu okullarda görev yapan okul müdürü ve öğretmenlerin, üretim sürecinin başından itibaren, içinde yer alması.

Birinci ölçüte göre Kocaeli’nde bu ölçütlere uyan dört kamu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin bulunduğu saptanmıştır. İkinci ölçüte göre ise dördü okul müdürü, dördü öğretmen olmak üzere sekiz kişi belirlenmiştir. Katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiştir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Kod	Görev	Branş	Yaş	Cinsiyet
M1	Müdür	Elektrik	44	Erkek
M2	Müdür	Elektronik	48	Erkek
M3	Müdür	Bilişim	40	Erkek
M4	Müdür	Elektrik	42	Erkek
Ö1	Öğretmen	Kimya	45	Erkek
Ö2	Öğretmen	Elektrik	43	Erkek
Ö3	Öğretmen	Metal	50	Erkek
Ö4	Öğretmen	Kimya	44	Kadın

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların biri dışında tümü erkektir. Katılımcı okul müdürleri 40-48 yaş aralığındayken, öğretmenler 43-50 yaş aralığındadır. Katılımcıların branşı ağırlıklı olarak elektrik/elektroniktir. Bu bağlamda, katılımcıların çoğunun meslek dersi öğretmeni olduğu anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma için gereken veri, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Formun geliştirilmesinde Patton’dan (2018) yararlanılmıştır. Patton’a (2018) göre, görüşme formu araştırmacıya yol gösterir. Öncelikle taslak görüşme formu hazırlanarak uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşüne göre yeniden düzenlenen formun pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda görüşme sorularının araştırmanın amacına uygun olduğuna karar verilmiştir. Formun son halinde, sonda sorularla birlikte, 13 soru yer almaktadır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma için gereken veri bire bir ve yüz yüze görüşmelerle elde edilmiştir. Öncelikle çalışma grubuna uygun olan kişiler tek tek telefon ile aranmış ve araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Bu kişilere araştırmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuştur. Aranan tüm kişiler araştırmaya katılmaya gönüllü olduklarını belirtmiştir. Her bir katılımcıdan, uygun olduğu yer, gün ve saatte görüşmek için randevu alınmıştır. Görüşmeler, 2020 yılının Aralık ayında, katılımcıların kendi okullarında gerçekleştirilmiştir. Okul müdürleri ile yapılan görüşmeler ortalama 40 dakika, öğretmenler ile yapılan görüşmeler ise ortalama 30 dakika sürmüştür. Katılımcıların yedisi ile yapılan görüşmeler, izinleri alınarak, ses kayıt programı ile kayıt altına alınmıştır. Bir katılımcı ile yapılan görüşme, ses kaydı istemediği için, araştırmacı tarafından elle not tutularak kayıt altına alınmıştır.

Patton (1918) ve Yıldırım (1999), nitel araştırmalarda, katılımcıların içinde buldukları doğal ortamda incelenmesinin, veri toplamayı desteklediğini belirtmektedir. Bu nedenle, görüşmeye başlamadan önce, görüşmeci ile katılımcı, okuldaki üretim bölgesini birlikte ziyaret etmiştir. Böylece katılımcılar ile doğal ortamın etkisiyle, daha samimi bir ilişki kurmaya çalışılmıştır.

Görüşmelerin tümü bittikten sonra, toplanan veri, bilgisayar ortamına aktarılarak yazılı hale getirilmiştir. Yazılı hale gelen metinler, her bir katılımcıya, e-postaları aracılığıyla ulaştırılmıştır. Katılımcıların, kendilerine gönderilen metni doğrulamasından sonra veri analizine geçilmiştir.

Verinin çözümlenmesi ve yorumlanması

Toplanan veri, metin içindeki kalıpları, temaları ve anlamları belirlemeye yönelik sistematik bir yaklaşım olan içerik analizi (Elo ve Kyngäs, 2008) ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle, metinler, verinin derinlemesine anlaşılması için, belirli bir kodlama şeması oluşturularak sistematik bir şekilde incelenmiştir. Devamında, araştırmacılar, metinlerde ortaya çıkan anahtar kavramları açık kodlama ile belirlemiştir. Bu aşamada, veri içeren metinler taranmış ve öne çıkan kelimeler, ifadeler ve örüntüler belirlenmiştir. Daha sonra, belirlenen anahtar kavramlar, daha geniş temalara dönüştürülmüştür. Temalar, tekrarlanan örüntüleri ve anlamı içermektedir. Bu aşamada, katılımcıların deneyimleri derinlemesine incelenmiş ve veri setindeki önemli konular vurgulanmıştır. Son olarak, oluşturulan temalar, araştırmanın sorularına ve amaçlarına uygun bir şekilde yorumlanmıştır.

Güvenirlilik açısından, toplanan verinin analizi araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılmıştır. Bu süreçte, her iki araştırmacı, belirledikleri kodlama şemalarını ve temaları, doğrulanabilirliği artırmak adına, karşılaştırmıştır. Orijinal ifadelerin eksiksiz ve doğru bir şekilde yansıtılmasını sağlamak adına, görüşme esnasında elde edilen verinin bir kısmı, doğrudan alıntılar ile metin içinde sunulmuştur. Yıldırım (1999) katılımcı görüşlerinin, belirttikleri şekliyle, aynen sunulmasının, onların bakış açılarını doğrudan yansıtmak bakımından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmanın doğruluk ve güvenilirlik düzeyini artırmak amacıyla, katılımcı görüşlerine mümkün olduğunca sadık kalınmıştır. Veri analizi sırasında katılımcılara kod isimler verilmiştir. Araştırmaya katılan okul müdürleri için “M”, öğretmenler için ise “Ö” kullanılmıştır. Böylece örneğin, veri toplanan birinci okulun müdürü “M1”, öğretmeni ise “Ö1” ile kodlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın alt problemlerine geçmeden önce, katılımcıların hijyen malzemesi üretimine nasıl dahil olduğu sorgulanmıştır. Veri analizine göre katılımcılar, ikisi dışında, hijyen malzemesi üretimine gönüllü olmuştur. Bu konudaki katılımcı görüşleri şöyledir:

“Benim kişisel olarak çok istediğim birşeydi aslında, okulda döner sermaye kapsamında bu tip üretim faaliyetinin olması.” M4.

“Tamamen gönüllü oldu. Zaten ilk başta da müdür bey gönüllü olanlar arkadaşlar demişti. Herhangi bir ücret, döner sermaye gibi bir şey olmadan tamamen kendi isteğimle geldim.” Ö2.

“Böyle bir teklif geldi ilden. ...Sordular yapar mısınız diye? Yaparız dedik ama daha önce hiç tecrübe etmediğimiz bir konuydu maske üretme işi... ..Gönüllü olarak girdik bu işe.” Ö3.

“Biz daha Covid başlamadan önce döner sermaye kurmaya karar verdik.. ..Okullar koronadan dolayı tatil olduktan sonra da ne yapabiliriz diye oturduk düşündük arkadaşlarla. Birkaç tane gönüllü öğretmen ve teknisyen ile beraber, ‘bu süreçte en çok ne kullanılır’ diye düşündük ve kolonya ve dezenfektan ihtiyacı olduğunu fark ettik ülkemizde. ‘Onlarla başlayalım’ diye düşündük ve onunla ilgili hazırlıklarımızı yaptık.” M1.

“...bizim kimya bölümü olarak üretim yapma düşüncemiz zaten mevcuttu. Kimya bölümü olan bir okul olarak dışarıdan gidip sıvı sabun alınması, deterjan alınması kişisel olarak benim zoruma gidiyordu.Pandemi süreci, özellikle bakanlığın özel izin verip bizim de üretim yapmamız işlerimizi hızlandırdı.” Ö1.

Analiz sonucuna göre, iki okul müdürü, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (İMEM) gelen emir doğrultusunda üretime başlamıştır. Bu katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Biz kendimiz karar vermedik. Bakanlığımız ilk etapta Türkiye’de 20 ilde maske üretilmesine karar veriyor. Bu illerden birisi de Kocaeli’ydi, her ilde bir okul seçiliyordu. İMEM bizde (Kocaeli’nde) iki tane olsun demiş. .. yani emir ile oldu.” M2.

“İlk olarak bizi ilçeden aradılar, ‘maske üretiminde görevlisiniz’ dediler. Onlar böyle deyince biz ‘yanlıklık vardır’ dedik. ‘Bizim giyim veya tasarım gibi bölümlerimiz yok’ dedik.. ..Biz de ‘verilen emir demiri keser’ dedik, ‘verilen görev neyse yaparız’ dedik.” M3

Hijyen Malzemesi Üretimine Hazırlık Süreci

Analiz sonucuna göre, katılımcılar önce araştırma yapmış, sonra malzeme ve araç gereç bulmaya çalışmıştır. İşin nasıl yapılacağını öğrenmek için diğer okullarla işbirliği yaptığını belirten katılımcıların ifadeleri şöyledir: *“İlçedeki diğer okulun müdürü ile bir araya geldik. Beraber araştırdık. Ardından bakanlığın bu üretimi yapacak okullarla ilgili kurduğu whatsapp gruplarına katıldık. Buralarda diğer okullardan çözümler, videolar gelmeye başladı.” M3.*

“Araştırma içine girdik hemen. ..bizden daha önce bu işe başlayan İstanbul’daki okulları gezdik.” Ö3.

“Teknik bilgi eksikimizi gidermek için çevreden bilen arkadaşlardan, daha önce bu işi yapanlardan destek aldık. ..Diğer alet edevat temini için Kocaeli’deki diğer üretim yapan okullarla iletişime geçtik.” M4

“Araştırdık gezdik. Gerçekten çok gezdik. ..pandemi demedik, hastalık demedik, İstanbul, Sakarya, Düzce ...yani gitmediğimiz yer kalmadı. Samsun’da, Bursa’da üretim yapan arkadaşlar vardı, onlarla iletişime geçtik. Onlar da bize yol gösterdi. Araştırdık, etrafımızda bu tür malzemelerin üretimini yapan işletmeleri dolaştık. Birçok bizden tecrübeli arkadaşımızdan fikirler aldık.” Ö1.

Katılımcılar, hazırlık aşamasında, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Valilik gibi kurumlardan ve çevreden destek aldıklarını belirtmiştir. MEB’den ödenek aldığını belirten katılımcı ifadeleri şöyledir:

“Bu süreçte Bakanlığın da desteğini aldık. ...uygun fiyata makineler bulmuşlar. Bunlardan biri tela pres makinesi. ...Yazı ile ödenek talep ettik. 60-65 bin liraya sistemi tamamen kurduk.” M3.

“Makinelerin ödenekleri MEB tarafından gönderildi. Biz de araştırma yaptık ‘en uygun nereden alırız’ diye. O şekilde para geldi ödenek olarak. Biz de başladık.” Ö2.

“Bakanlık bu işe ödenek gönderdi, biz de tesisi kurduk. Tamamen MEB’in ve İMEM’in desteğiyle başladı süreç.” M4.

“Bakanlığımızdan maske makinası için ödenek geldi ve hızlı bir şekilde maske üretmeye başladık.” M1.

“Milli Eğitim Müdürlüğümüz Valiliğin desteğiyle o dönemde bize 500 bin maskelik kumaş aldı. 250 bini bize, 250 bini diğer okula verildi. Biz o şekilde başladık.” M2.

Üretim sürecinde Valilik’ten de destek aldığını belirten bir katılımcının ifadesi şöyledir: *“Valilik, bütçesinden yüklü miktarda maske kumaşı temin etti bize. Bu kumaşlar sayesinde üretime başladık.” M3.*

Üretim sürecinde çevreden destek aldığını belirten bir katılımcının ifadesi ise şöyledir: “..kazanı almamız da müdür beyin sayesinde oldu. ..müdür beyin eski öğrencisiymiş. Bir tanesini bize hediye etti, diğerini yarı fiyata verdi. O şekilde bir başlangıç yaptık.” Ö1.

Hijyen Malzemesi Üretim Süreci

Araştırmanın ikinci alt probleminde hijyen malzemesi üretim süreci sorgulamaktadır. Bir katılımcı okul müdürü gelen emir doğrultusunda nasıl üretim yaptıklarını şöyle anlatmıştır: “Sonra etiket kesme makinesini kullandık. Tela presten çıkan kumaşları bildiğiniz etiket kesme makinesiyle kestik. ..Kumaşların nasıl takılacağını falan makineyi getirenler yarım saat anlattı gitti. ..teknik müdür yardımcımız ve hizmetlimiz ile makineyle deneme yaptık; baktık iş kolay. Kesim kolay. Ama bunların dikilmesi de gerekiyor. Oturduk düşündük, dedik biz meslek lisesiyiz. Bizim kaynağımız kim? Öğrenci. ..Hocamız geldi, 2 saatte bu işi öğrencilerimize öğretti. İlk gün bir kız öğrencimiz 50-60 tane yapabildi, ertesi gün 150-170. Baktık kızlar bir günde 350-400 arası maske dikebiliyor. Biz kendimiz 900-1200 arası maske üretebiliyorduk artık. XXXX ilçelerindeki kız meslek liseleri bizim okula bağlanmıştı. Biz müdürler olarak toplandık. ‘Herkes ne kadar üretir, kapasitesi nedir’ görüştük. Her okula bir miktar maske paylaştırıldı dikilmesi için.” M3.

Aynı okulda görev yapan diğer katılımcı süreci şöyle tanımlamıştır: “Biz burada kesimciydik. 8-10 tane halk eğitime ve meslek lisesine, kesilen kumaşları gönderirdik. Onlar dike bize geri yolları. Biz burada steril yapar, İl’e (İMEM) gönderirdik.” Ö3.

Görüldüğü gibi, bu süreçte, pandemi önlemlerine rağmen, bazı okullarda öğrencilerin de üretime katıldığı belirlenmiştir. Veri analizine göre, katılımcılar, deneyimleri olmamalarına rağmen, çok kısa sürede yüksek miktarda üretim yapmak zorunda kalmıştır. Bir katılımcı okul müdürü, üretimi kısa sürede nasıl gerçekleştirdiklerini şöyle ifade etmiştir: “İki gün içinde maske üretmeye başladık. 25 tane öğretmen gönüllü çalışarak günde 15 bin tane maske yapmaya başladık. Önce maskeyle başladık... Milli Eğitim kumaş ve lastik getiriyordu; biz üretim yapıp ücretsiz olarak dağıtıyorduk.” M1.

Aynı okulda görev yapan diğer katılımcı da kısa sürede yüksek miktarda nasıl üretim yaptıklarını şöyle anlatmıştır: “Biz burada kumaşın kesimini yaptık. Halk eğitim ve kız meslek liseleri de dikimini yaptı. Tekrar buraya gelip steril edildi, paketlenildi, dağıtımı yapıldı. O şekilde milli eğitimin söylediği yerlere günlük 5 bin, 10 bin, 20 bin neyse hepsini tamamladık. Tabi bu bir müddet sürdü. .. İki vardiya çalışıyorduk burada. 8-4, 4-12 öğretmenler geliyordu. Sokağa çıkma yasakları da vardı o süreçte. Öğrenciler yoktu zaten. Sadece bu işi yaptık iki vardiya şeklinde. Okulda da eğitim öğretim olmadığı için, okulun genel işlerini aksatmayacak şekilde bu işi de yaptık. 20’ye yakın arkadaş vardı çalışan. Dönüşümlü olarak geliyorduk hep.” Ö2.

Üretilen Malzemesinin Dağıtımı

Veri analizi sonucu, katılımcıların ürettiklerinin bir kısmını ücretsiz dağıttığı; bir kısmını ise öncelikle kamu kurumlarına sattığı belirlenmiştir. Katılımcılar ürünlerini nasıl dağıttığını/sattığını şöyle ifade etmiştir:

“Akşam ben kendi aracım ile saydığım tiim ilçelere bu kumaşları dağıtıyorum. Okulların yaptıklarını geri topluyorum, kendi okuluma getiriyorum. Dikilen maskeleri burada sterilize ediyor, öğlen de kurumlara veriyorduk. ..Biz bu süreçte bugüne kadar okul olarak 1 milyon maske üretimine ulaştık. Bunların yaklaşık 400-500 bin kadarını ücretsiz dağıttık. Kalanlarını ise çevre fabrikalara sattık.” M3

“Belediyelere, valiliğe, İMEM’e verdik hep. Ama ücretsizdi. Kumaşı getirdiler yaptık gönderdik biz. Biz burada ürettik sattık, ama para yoktu, hep hibe gibi oldu. Döner sermaye kapsamında

üretiyoruz ama para yok. Sorumluluk müdürde. İşte o esnada bakanlık bunları işlediğimiz modüle 'hibe yoluyla verilen, parayla satılan' gibi bölümler ekledi. Oradan girdik biz de sayıları. Yanlış hatırlamıyorsam 160 bin tane maskeyi bu şekilde valiliğe teslim ettik. O zaman biz bir miktar fabrikalara sattık. Oradan gelen parayla kendimize yeni kumaşlar aldık. Bir ara hem kamu kurumlarına hem de isteyen fabrikalara sattık. Ama ağırlığı yine kamu kurumlarına verdik biz. Çünkü oradan çok istek geliyordu valilik, jandarma, polis, sağlıkçılar.” M2.

İki katılımcı, özel sektörün maddi kaygılar nedeniyle ürünlerini satın almadıklarını şöyle belirtmiştir: “Özel sektörden açıkçası pek bir destek görmedik. ..Gidip ürünlerimizi tanıtık, memnun da kaldılar. Ama maddi kaygılardan dolayı daha ucuz olan yerlerden satın almayı tercih etti özel sektör.” M4.

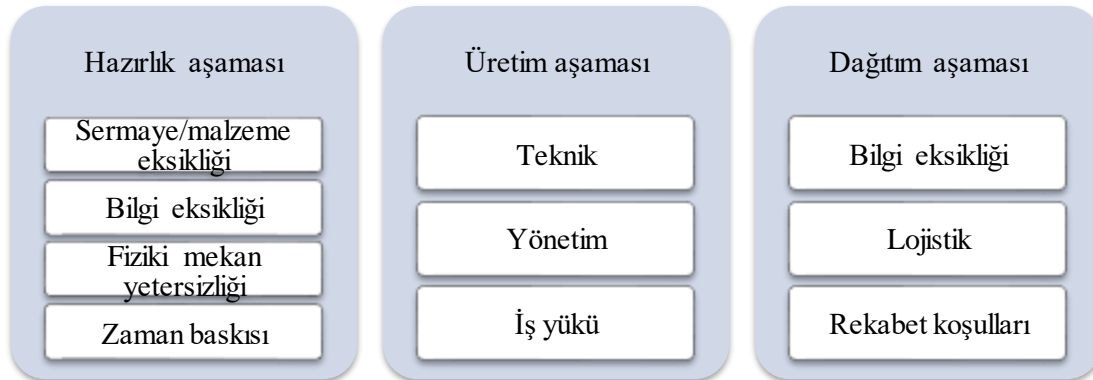
“Mesela işletmelerin faydası olmadı. ..Önceden piyasada maske yokken araya adam sokup bizden maske almaya çalışıyorlardı. Ama sonra ortalıkta maske bollaşınca, 'hadi şu okula da destek olalım' diye bir şey hiç yapmadılar. Aslında fabrikalar için çok büyük paralar değil bunlar. Ama yapmadılar işte.” M2

Hijyen Malzemesi Üretimi ve Dağıtım Sürecinde Yaşanan Zorluklar ve Kazanımlar

Analiz sonucunda, katılımcıların hazırlık, üretim ve dağıtım olmak üzere, üç aşamada zorluklar yaşadığı ortaya çıkmıştır (Şekil 2).

Şekil 2

Malzeme üretiminin tüm aşamalarında ortaya çıkan zorluklar

Şekil 2’de görüldüğü gibi, katılımcılar ağırlıklı olarak hazırlık sürecinde zorluk yaşamıştır. Katılımcılar ayrıca her aşamada, o aşamaya özgü, bilgi eksikliği yaşamıştır. Katılımcılar yaşadıkları sorunlar nedeniyle yoğun stres yaşamıştır.

Hazırlık Aşamasında Yaşanan Zorluklar

Sermaye ve Malzeme Eksikliği

Katılımcılar öncelikle, üretim için gereken malzeme (kumaş) veya araç gereçlerinin olmadığını belirtmiştir. Bu konudaki katılımcı ifadeleri şöyledir: “Sıfırdan başladık. Seri üretime yönelik hiçbir ekipmanımız yoktu. .. bu üretim için gerekli olan alet edevatı temin ederken, işte etiketler, kutular, şişeler vs, bunları yaptırırken zorlandık.” M4.

“İl Müdürümüz bize İstanbul’dan bir tane toptancının adını verdi, maske kumaşları üzerine ticareti var adamın. Adamı aradık, ‘piyasada kumaş yok hocam’ dedi. ‘El ile falan dikilmez bu’ dedi. Bize otomatik makineler lazım. Biz makine aramaya da başladık tabi. Türkiye’de o

makineyi o dönem üreten yer yok yani, pandeminin başlarını söylüyorum. Biz sürekli iki müdür, internette, telefonda gece 12-1 sürekli araştırdık. İlk 10 gün hep böyle geçti sürekli stres. Biz zannettik bize her şeyi hazır verecekler. ‘Müdürüm makineyi vermiyor musunuz’ dedik, ‘yok’ dediler. ‘Makineyi siz bulacaksınız’. Para yok o anda. Makine yok, paran olsa bile alacak makine yok. En erken gün veren 40 gün. Çin’den getirecek o da. Çin o sırada müthiş bir fırsatçılık yapıp 5-6 katı fiyatına sattı. Sorumluluk da tamamen bizim üzerimizde. ... Herkes bilgi paylaşıyor ama kimsede yok makine. Ama biz il olarak biraz öne çıktık yani. Kimi makine imalatçıları da yardımcı olmaya çalıştı. Ama onlar da sıfırdan geliştirecekti yani. Bunun bir ARGE si var, zaman gerekiyor. Ama ortalık yıkılıyor; maske yok. Bu süreler bize çok uzun geldi, 30 gün, 40 gün, 60 gün. Gelip gelmeyeceği bile belli değil.” M2.

“Hiçbir şeyimiz yoktu. Bölümümüzdeki laboratuvar malzemeleri haricinde hiçbir şeyimiz yoktu.” Ö1.

“Üretim yapacak şekilde bir alt yapımız yoktu. Ama burası meslek lisesi ve kimya bölümü, kimya laboratuvarları var. Donanımı gayet güzel, içerisinde her türlü deney malzemesi var, ama üretim yapmak ayrı bir şey. Üretim tankları vs ekipman olarak sıfırdık.” Ö4.

“Malzeme sıkıntısı oluyordu. İlk başta ilden verdiler ama sonrasında artık kendimizin bulması gerekti...” Ö2.

“Bu süreç ilk zamanlar gerçekten çok zordu, maske bulmak zordu, kumaş bulmak zordu.” M3

Katılımcılar en büyük zorluğun, üretime başlamak için gereken malzeme ve teknolojiyi alacak paralarının olmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Bu konudaki bazı katılımcı görüşleri şöyledir: *“İlk başta okulun sermayesi falan yoktu. Her tarafı dolaştık o süreçte İstanbul’da, İzmit’te. Bağış almaya çalıştık, bağış gelmedi.” M1.*

“Pandeminin patlamasıyla birlikte fırsatçılar ortaya çıktı. Normalde 15-20 bin dolar olan makineler, 70-80 bin dolarlara çıkmıştı. Ultrasonik cihazlar bu makineler için önemli bir bileşen. Çok uygun fiyatlara satılan bu cihazların 10 katı fiyatına satıldığını gördük. Makinelerin gümrükten gelirken takıldığını; başka ülkelerin aldığını gördük. Baktık sıkıntılı. Bu ortamda bu iş için yeterli bir bütçe de yok. Çünkü milyonlarla ölçülecek rakamlar ortaya çıktı. Biz bu süreçte makine alamayacağımıza karar verdik.” M3.

“Kurulum aşamasında gelen giden ustalar oldu. İnsanlar ‘burası okuldur parası vardır’ diye yüksek fiyatlar verdi bize hep. Bu da işimizi zorlaştırdı bizim.” M4.

“Ultrasonik makineleri bulmak için çok zorlandık. 10 bin liralık makineler 100 bin lira olmuştu; fiyatlar çok artmıştı. Biz onun stresini yaşadık, ‘nasıl makine alalım acaba’ diye. Fiyatlar da bizi strese soktu. Malzemeleri bulma kısmında zorlandık. Piyasada fırsatçılık yapanlar oldu. Kolilerde, kartonlarda fiyatları hep artırdılar. ..Özel firmalar destek vermedi hep. İl dışında yaptırarak bazı malzemeleri daha uygun olduğu için. Sterilizasyon makinesi mesela, diğer okul daha küçük makineyi daha pahalıya aldı. Biz daha çok araştırdık, daha büyüğünü daha ucuzca aldık. Fırsatçılar artınca biz de daha çok araştırmaya daha ucuzunu bulmaya çalıştık.” Ö2.

Bilgi Eksikliği

Katılımcılar malzeme bulmaya ve bu tür bir üretime ilişkin bilgilerinin olmadığını şöyle dile getirmiştir. *“Teknik bilgi noktasında zorluk yaşadık.” M4*

“‘En ufak bir bilgimiz yok bu konuda’ dedim. ..Kaç yıllık teknik öğretmenim ben, hayatımda maske nasıl üretilir görmedim bile, yani filmi bile görmedim.” M2.

Fiziki Mekân Yetersizliği

Bir katılımcı, üretim yapmak için gereken fiziki özelliklere sahip olmadıklarını şöyle ifade etmiştir: *“İlk başta yerimiz olmadığı için okul bahçesine koyduk açık alana. Milli eğitim siparişini açıkta yaptık tamamen. O milli eğitim siparişinden gelen parayla yeni hammadde aldık ve üretim atölyesini geliştirdik.”* M1.

Zaman Baskısı

İki katılımcı kısa sürede üretim yapmak zorunda kalmanın yarattığı baskıyı şöyle dile getirmiştir: *“İlk 10 gün çok stresli geçti. Benim telefonumda 1000 dakika vardı. 10 gün içinde bitti, telefon kulağımızdan hiç inmedi yani. O 10 günde yaşadığımız stresi sana anlatamam. Yukarıdan müthiş bir beklenti var. Bir de gazeteye verildik maske üretecek bu okullar diye.”* M1.

“Biz de başladık okuldaki öğretmenlerle çift vardiya. Saat sekizde başlıyorduk dörtte birinci vardiya bitiyor, sonra ikinci gelenler gece on ikiye kadar. Öğretmenler çalışıyordu.” M2.

Üretim Aşamasında Yaşanan Zorluklar

Teknik Sorunlar

Katılımcılar, makinelerin sık sık arızalanması nedeniyle sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu konudaki bazı katılımcı görüşleri şöyledir: *“Sonradan anladık ki bu makineler sık sık arıza yaptı mesela. Bizde elektrik bölümü var, makine bölümü var, arkadaşlarım oraya sürekli müdahale etmek zorunda kaldılar. Yani tamir ettiler.”* M2

“Makine başında da bir sürü aksaklık çıkıyor. Makine arıza veriyor adamlar (makineyi satan firma) virüs var diye gelmiyor. İş aksıyor. O sırada mecburen biz çözmeye çalıştık arızaları. ..teknik aksaklıklar yaşandı.” Ö3.

Yönetim

Katılımcılar, işi organize etmede ve eşgüdüm sağlamada sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bir katılımcının bu konudaki görüşü şöyledir: *“İlk başta organizasyon sıkıntısı çektik. Herkes bu işte tecrübesizdi. Aramızdaki görev dağılımını net yapamadık. Bir yandan hesap kitap işleri, bir yandan gelen giden malzemeler, stoklar falan derken işler karıştı yani bir süre.”* M4.

Bir katılımcı işi yönetmede çektiği sıkıntıyı şöyle ifade etmiştir: *“Hem pandemi zamanı okulun rutin işleri hem döner sermaye işleri hem de bu organizasyon ve diğer okullarla iletişim zor oldu tabi.”* M2.

İş yükü

Katılımcılar iş yükü nedeniyle fazla mesai yaptıklarını ve bundan dolayı yaşadıkları sıkıntıları şöyle dile getirmiştir: *“Talep çok fazlaydı.”* Ö3.

“İki üç hafta çift vardiya çalışarak açığı kapattık, günde 15 bin maske üreterek.” M1.

“Yüküm çoktu, yemek yemeye bile zaman bulamadığım zamanlar oldu. ..Çok yüklendiğimiz zamanlar oldu arkadaşlarımıza. İlk zamanlardaki stresimizi bir görseniz! Düşün yani! Sağlıkçılar, emniyet teşkilatı bizden maske bekliyor. Günde beş bin tane maske verdik emniyete. O zamanlarda bunlar hayal edilmesi zor rakamlardı. Bir de el ile dikiliyordu. Biz kesim yapıyorduk, kız meslekler dikiş yapıyordu. Ama biz üs konumundaydık; onlar sadece dikiş yapıyordu. Sonra bunları toplu, sterilize et, kutula, nakliyesi, organizasyon her türlü şey bizde. ..Bu şekilde ne olduğunu anlamadan ilk 10 gün çok stresli geçti. ..Bu arada yukarıdan da sürekli ‘hadi yapamadınız mı, bulamadınız mı’ diye soruyorlar. Örnek alacak, gidip bakacak yer bile yok yani. İthalatçılar hep Çin menşeli zaten. O 10 günde yaşadığımız stresi sana anlatamam.” M2:

“Baktık talep artıyor biz gece vardiyasına geçtik artık. Gece 10'lara kadar çalışıyorduk. Öğretmen arkadaşlarımıza sorduk. Gönüllü arkadaşlar katıldı bize. Toplam altı arkadaş daha eklenince üretimi iki misline çıkardık.” M3

Dağıtım Aşamasında Yaşanan Zorluklar

Bilgi Eksikliği

Katılımcılar, döner sermaye kapsamında üretilen ürünlerin satışına ve elde edilen gelirin nasıl kullanılacağına ilişkin yeterli bilgi sahibi olmamanın sorunlara yol açtığını belirtmiştir. Bu konuda bir katılımcının görüşü şöyledir:

“Bu konuda zaten kimseye derdimizi anlatamadık. Okulun bütçesi ile döner sermaye işletmesinin bütçesi birbirinden ayrıdır. Okul bütçesine gelen para okul işleri için harcanır, döner sermaye işletmesine gelen para döner sermaye faaliyetleri için harcanır. Yani bir taraftan diğer tarafa transfer yapma durumu olmuyor. İkisinin de bütçesi ve gelir gider kalemleri farklı, kayıtları farklı. Onun için döner sermayeden kazanılan paradan çalışan öğretmen, öğrenci, idareci pay alır, vergiler ödenir, devletin çeşitli kurumlarına pay dağıtılır, kalan para ile de üretim yapılan alanın eksikleri giderilir.” M4.

Lojistik Sorunlar

Katılımcılar üretilen ürünlerin dağıtımında da zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Bu konuda bir katılımcı ifadesi şöyledir: “Fakat bir de bunların o okullara dağıtılması ve toplanması meselesi ortaya çıktı. ..Bu süreç bizim için zorlu geçti, her akşam her sabah kendi aracımızla gittik geldik dağıttık. Bayağı uğraştığımız yani o dönemler.” M3.

Rekabet Koşulları

Katılımcılar rekabet şartlarının adil olmaması nedeniyle olumsuz etkilendiklerini de ifade etmiştir. İki katılımcının bu konudaki ifadesi şöyledir: “Mesela benim burada fabrikalarla yaptığım görüşmede adam benimle, affedersiniz ama xx pazarlığı yapıyor. ...Öyle bir pazarlık yapıyor ki benimle. Kurtarmayacak fiyat verdiler hep.” M2.

“Özel sektör için ticaretinde, ama bizim ürünlerimiz kesinlikle formülasyona uygun kaliteli ürünler. Dolayısıyla piyasa ürünleriyle biz fiyat olarak yarışmıyoruz. Mesela benim ürünüme gidip markette satamazsın. Benim 10 lira dediğim ürüne hocam ama şurada beş lira diyor. İşin bilincinde olan insan geldiğinde ‘hocam bunun içeriği ne?’ diye soruyor bana önce. Fiatını sormuyor. Mesela en basitinden Kızılay’dan geldiler, ‘içeriği ne’ diye sordular. Misal başka bir kurumdan geldiler, ‘kaç liraya satıyorsunuz?’ diye sordu direkt. Zaten konuya bakış açısı, konuşma kendini ele veriyor.” Ö1.

Zorlukları Aşmada Destekler

Katılımcılar yaşadıkları zorlukları, MEB, İMEM, Valilik, özel sektör, belediye ve öğretmen, öğrenci, veli gibi okulun paydaşları tarafından verilen maddi/emek destekleri ile aştıklarını belirtmiştir. İMEM, bu okullardan ürün satın alarak, üretime maddi açıdan destek olmuştur. Bir katılımcının bu konudaki ifadesi şöyledir:

“Bir yandan temizlik malzemesi atölyesi kurulumuna da devam ettik. Tankları faaliyete geçirdik. İlk başta hammadde ve para olmadığı için borçlanarak hammadde aldık. Ondan sonra ilk satışımızda onların parasını ödedik. İMEM’in de çok desteği oldu bu noktada. Bizden malzeme almaya başladılar. ..LGS sınavının bütün ilde dağıtılacak olan dezenfektanlarının siparişini bize verdiler. Oradan gelen parayla borçlarımızı ödedik ve ilerlemeye başladık.” M1.

Bazı katılımcılar İl Milli Eğitim (İME), İMEM, Valilik ve belediyenin kendilerine destek verdiğini şöyle ifade etmiştir: “Bazı belediyeler bizden satın alma yaparak bize destek oldu.” M4.

“İMEM’in, valiliğimizin çok desteği oldu. İlçe belediyesinin desteği oldu. Atölyemizin yanı kullanılmaz durumdaydı. Belediye ile görüştük bize desteklerini sundular. Orayı açtılar. Beton dökecekler, orayı da üretim alanına katacağız. Bunun yanında Kaymakamlığın desteği oldu. Ama ağırlıklı olarak en çok desteği İl Milli Eğitimden ve valilikten gördük. Onlardan aldığımız ihalelerle çark dönmeye başladı.” Ö1.

“İlk dönemde paramız yok zaten bizim. Milli eğitim müdürlüğümüz valiliğin desteğiyle o dönemde bize 500 bin maskelik kumaş aldı. 250 bini bize verildi.” M2.

“İME sürekli destekledi bizi. Bu iş direkt İME emri ile yapıldığı için İMEM sürecin biraz dışında kaldı. Ama sürece bir olumsuz durum yansımada. Başarı belgelerimizi ilçe verdi bize. ..Makinelerin ücretini MEB gönderdiği için ve ilk etaptaki kumaşları da milli eğitim müdürlüğü direkt gönderdi. Onların bir maliyeti vardı. Döner sermayeye girdi olarak girdi ama biz de onun karşılığında bir sürü kuruma milli eğitime, jandarmaya, polise, sağlıkçılara günlük milli eğitim müdürlüğünün söylediği sayılarda ürettik gönderdik.” Ö2.

MEB, üretim süreci boyunca ödenek göndererek, bu okulların alt yapısının geliştirilmesine destek olmuştur. Bir katılımcının bu konudaki ifadesi şöyledir:

“...Bakanlıktan da ödenek noktasında istediğimiz zaman ödenek geldi. ‘Atölyeyi geliştirmek istiyoruz’ dedik. Ne gerekiyorsa parasını gönderdiler. ..60-70 bin borçlanmıştı özel sektöre. Alkol, bidon, diğer malzemeler. Zaten tanklar ücretsiz gelmişti, o tankları da tamamen kendi imkanlarımız ile çalışır hale getirdik.” M1.

Özel sektörden de destek aldıklarını bir katılımcı şöyle belirtmiştir: “Yine özel sektörden bir kuruluşun desteğiyle uygun fiyata atölye binası yaptık... Sırf okula destek olduğu için uygun fiyata yaptılar bize. ...Saf su arıtma cihazını bulduk bir firmadan yine ücretsiz olarak. Okula hibe edildi. Bu şekilde sipariş aldıkça gelen kârlarla üretim atölyesini geliştirdik.” M1.

Çevreden destek aldığını belirten katılımcı ifadeleri şöyledir: “Hiç parasız yola çıktığımız için üretim tankını tesadüfen bulduk. Firmanın sahibi eski öğrencimiz çıktı. O tamamen bize destek olmak için iki tane üretim tankını hibe etti bize. O tanklar ile başladık aslında. Ondan sonra rahatladık.” M1.

“Biz ürettiğimiz ürünlerden numuneleri çevreye dağıttık hep. Oralardan olumlu geri dönüşler aldık. Ürünlerimizi beğendiler. Okulun bulunduğu çevrede ürünlerimizi kullanan kişiler beğenilerini bildirdi bize. Öğrencilerin aileleri aracılığıyla falan olumlu dönütler aldık.” M4.

“İşlerimizi biraz kolaylaştıranlar oldu, yardımcı olanlar oldu. Müdür bey çevresini çok kullandı. Biz etrafımızdaki insanları çok kullandık. Yani ne oldu, bazı aletlerimiz hibe oldu, bazı aletlerimiz kârsız satış oldu bize, bu şekilde donanımımızı tamamladık.” Ö1.

Katılımcılar, okulun paydaşlarından aldıkları desteği de şöyle belirtmiştir: “Sonradan kız meslek ve halk eğitimler bize bağlandı. O okullarda da öğretmenler, öğrenciler yetmedi, velililer veya iş ihtiyacı olan kadınlar, evinde, okulda, her yerde dikmeye başladı. Öğretmenler vardiyalı geldi. Hele müdür yardımcılarım çok çalıştı her gün geldiler pandemi döneminde.” M2

“İlk başlarda öğretmenler gönüllü çalıştı, tamamen hizmet amacıyla. Para almayacaklarını söylediğimiz halde, maske yapımına geldi 25 tane öğretmen, vardiyalı bir şekilde. Kimya öğretmenlerimiz ve teknisyenimiz tamamen kimya üretimiyle, dezenfektan üretimiyle ilgilendi. Öğrencilerin 1 Haziran’a kadar sokağa çıkma yasağı vardı. Onun için öğrenci

çalıştıramıyorduk. Onun için öğretmenler tamamen kendileri çalıştılar ve diğer kültür öğretmenleri de geldiler; yardım ettiler. Sabaha kadar çalıştığımız oldu.” M1.

“Üç tane kız öğrenci bulduk okulumuzda, burada oturan. Üç kız öğrencide hayatlarında ilk defa dikiş makinesi görüyor. Ben bir tane dikiş öğretmeni buldum. Hocamız geldi, iki saatte bu işi öğrencilerimize öğretti. ..Müdür yardımcılarımız, hizmetliler, İŞKUR personeli, öğretmenler hepsi gönüllü geldiler. İŞKUR personeli bize yemek yaptı mesela. Herkes daha bir iç içe oldu bu dönemde; daha sıcak ilişki kurma fırsatı yakaladık. Akşamlara kadar kaldık burada. Hocalarımız hep kendi isteğiyle geldi çalıştı. Hiç kimsenin para derdi olmadı. O süreçte ev hanımları da dikiş nakış işinden para kazanmaya başladı. Hatta buradan kazandığı parayla çocuğunu dershaneye yazdıran bir hanımefendi oldu.” M3.

Kazanımlar

Veri analizi sonunda katılımcıların başlıca iki boyutta kazanım elde ettikleri görülmüştür: Girişimcilik ve itibar. Girişimcilik boyutu, eğitimcilerin girişimcilik yönlerinin ortaya çıkmasını belirtmektedir. Bu boyutta katılımcılar, hijyen malzemesi üretiminin başlangıcından satışına kadar, bütün süreçlerde girişimcilik göstermiş; yeni bilgiler edinmiş; eşgüdüm içerisinde ekip çalışması gerçekleştirmiştir. Bu boyutta yer alan katılımcı ifadeleri şöyledir:

“Ondan sonra makineyi bulduk, adamlar yarım saat gösterip gittiler. Biz kendi kendimize işi çözmeye çalıştık. ..Biz üretim yaparken tamamen steril bir ortamda yapmaya çalıştık. Kaliteden asla ödün vermedik. 3 katlı 70 gram maske yaptık hep. Çoğu insan maskenin nasıl olması gerektiğini bilmiyor. Biz de üretime girmeden önce bilmiyorduk ama işin içine girince fark ediyorsun.Hatta fabrikalardan ziyarete gelenler oldu üretim sahasını görmeye. Biz üretim yaparken tamamen steril bir ortamda yapmaya çalıştık. Kâr amacı gütmeydik, insanların ihtiyaçlarını karşılaması için çalıştık. Müşteri memnuniyetine önem verdik. Bize gelen şikâyetleri dinledik hep. Yavaş yavaş düzelttik hep. Hala güncelleme yapmaya devam ediyoruz.” Ö3.

“Biz sermayesiz bu işe başladık gibi bir şey oldu. Veresiyelerle, borçlarla sonra yavaş yavaş çarkımız dönmeye başladı. İşte, döndükçe borçlar kapadı. Yeni siparişler alındı, onlar tedarik edildi derken şuanda iyi kötü bir dönüş sağlanmakta.” Ö1.

“İş yaparken yanlış yapa yapa doğru yapmayı öğrendik. Kendi aramızda sık sık toplantılar yapıp görev paylaşımını netleştirdik. Sorun çıkınca arkadaşlar hemen bildirdi onları çözmeye çalıştık. Rica minnet bazı özel işletmelere satış yaptık ama devamı gelmedi.” M4

“Destek vermek amacıyla ürettiğimiz maskeleri almak isteyen bazı firmalar olmuştu onlara sattık mesela. Bu şekilde döndürmeye çalıştık. Çalışan öğrenciler de memnum kaldı bundan. Mesela çalışan iki kız kardeş buradan aldığı parayla inek aldılar, süt satmaya başladılar. Aileye katkı sağladılar.” Ö2.

İtibar boyutu, bu okulların toplumdaki değerinin artmasını belirtmektedir. Katılımcılar, gerçekleştirdikleri üretim sayesinde, sadece girişimcilik örneği göstermekle kalmamış; okullarının toplum gözünde değerini de artırmıştır. Bu konudaki katılımcı görüşleri şöyledir: “Çalışmalarımız genel olarak olumlu karşılanıyor. ..Takdir ediyor bizi çevremizdekiler.” Ö4.

“Artık tesisi kurduğumuzdan beri bizim öğrencilerimizden hiç bize ‘hocam mezun olduktan sonra biz ne yapabiliriz?’ gibi bir soru gelmedi. Daha önce biz anlatsak da havada kalıyordu. ‘Hocam iş yeri açma belgesi aldık. Ben bununla ne yapacağım?’ diyen öğrencilerimiz oluyordu. Yani bunu gördükten sonra artık çocuklar ne gibi işler yapabileceğini, ne gibi işletmelerde görev alıp çalışabileceğini, daha geniş olarak sezinleyebiliyorlar. İsteğimiz biraz daha bölümün albenisini artırmaktı. Çünkü her şeyden önce buraya gelen çocukların istekli olması çok önemli. Başarının altında zaten istek yatmakta. Biz de biraz da bunu perçinlemek istedik,

okulun başarısını artırmak ve reklamımızı yapmak açısından da çok yararlı oldu. Bizim okulumuzu artık ilimizde tanımayan kimse yok. 20 farklı ilde, 70 tane yatılı bölge okuluna malzeme gönderiyoruz. Ülke genelinde de tanınıyoruz.” Ö1.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, COVID-19 salgını döneminde, mesleki eğitim okullarında hijyen malzemesi üretimi ve dağıtım sürecinde yaşanan zorlukları ve kazanımları incelemiştir. Bu çalışma ile katılımcıların öncelikle özverili bir şekilde araştırma yaparak gerekli malzeme ve kaynakları topladığı belirlenmiştir. Bu durum, eğitimcilerin problem çözme yeteneğini ve işbirliğini vurgulamaktadır. Bu süreçte kurumlardan ve çevreden alınan desteğin önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir. Bu durum, okul çevre ilişkilerinin öneminin altını çizmektedir.

Hijyen malzemesi üretimi ve satışı süreci malzeme temini, üretim, pazarlama ve satış gibi bir dizi girişimcilik becerisi gerekmektedir. Katılımcılar yeni bir girişimde bulunmuşlardır. Bulgular mesleki eğitim kurumlarındaki eğitimcilerin bu süreçte girişimcilik becerileri geliştirdiğini; yeni bilgiler edindiğini; ekip çalışması yaptığını ve döner sermaye kurulmasına/sürdürülmesine katkı sağladığını göstermektedir. Katılımcılar, bu süreçte kendi yeteneklerini ve girişimcilik potansiyelini keşfetmiştir. Bu, eğitimcilerin sadece öğrencilere bilgi veren kişiler olmadığını, aynı zamanda girişimcilik ruhuyla hareket edebildiklerini göstermektedir. Bu bulgu alanyazın (Brunello, 2001; Golsteyn ve Stenberg, 2017; Hampf ve Woessmann, 2016; Acar ve Yabanove, 2017; Choi, Jeong ve Kim, 2019) ile uyumludur.

Katılımcılar üretim sürecinde malzeme seçimi, üretim teknikleri ve pazarlama stratejileri gibi konularda yeni bilgiler öğrenmişlerdir. Bu, eğitimcilerin sürekli öğrenmeye açık olduklarını ve kendilerini geliştirebildiklerini göstermektedir. Dahası, katılımcılar arasında ekip çalışması ve koordinasyon becerileri önemli bir kazanım olarak öne çıkmaktadır. Hijyen malzemesi üretimi ve satışı süreci, birden fazla kişinin işbirliği yapmasını gerektirmiştir. Katılımcılar, bu süreçte ekip çalışması yaparak işleri organize etmeyi ve koordinasyonu sağlamayı öğrenmişlerdir. Bu, ayrıca eğitimcilerin öğrencilere işbirliği ve iletişim becerileri kazandırma rolünü de vurgulamaktadır. Bu bulgu, katılımcıların ve öğrencilerin girişimcilik yönlerini vurgulamaktadır. Bu bulgu alanyazını (Brunello, 2001; Golsteyn ve Stenberg, 2017; Hampf ve Woessmann, 2016; Acar ve Yabanove, 2017; Choi, Jeong ve Kim, 2019) destekler niteliktedir. Ayrıca, araştırmanın bulgusuna göre, bazı öğrenciler üretimden elde ettikleri gelir ile inek almıştır. Bu bulgu, Kavi ve Koçak'ın (2017) vurguladığı mesleki eğitimin amacını destekler niteliktedir.

Döner sermayesi olan mesleki okullar, kendi ihtiyaçlarını gidermenin yanı sıra, topluma hizmet vererek, ekonomik getiri elde etmektedir. Araştırmanın bulgularına göre, katılımcılar deneyim eksikliğine rağmen, kısa sürede büyük miktarda hijyen malzemesi üretmiştir. Katılımcılar, ürettikleri ürünleri satışa sunarak döner sermaye geliri elde edilmesine yardımcı olmuşlardır. Ayrıca bazı okullarda öğrenciler de (döner sermaye kapsamında) üretime katılmıştır. Dolayısıyla katılımcılar topluma hizmet vermiş; hem de ekonomik getiri elde etmiştir. Bu bulgu, mesleki eğitim okullarında, eğitimcilerin kriz zamanlarında yaratıcı ve üretici olduğunu ve öğrencilere iş başında farklı deneyimler kazanma fırsatı sunulabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda bu araştırma, mesleki eğitim okullarında üretim yapma bilgisine sahip öğretmen ve yöneticilerin kriz zamanlarında topluma nasıl yardımcı olabileceğini ve mesleki eğitim kurumlarının toplumsal dayanışma ve işbirliği açısından kritik bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bu sonuç ışığında, kriz yönetimi ve mesleki eğitim kurumlarının rolü hakkında daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir.

Araştırma sonucunda, üretilen malzemelerin dağıtım sürecinde özellikle, kamu kurumlarının ürün satın alarak okulları desteklediği, özel sektörün ise maddi kaygılar nedeniyle ürünleri satın

almadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, kamunun ve özel sektörün kriz dönemlerinde gösterdiği işbirliğinin ve yardımlaşmanın dinamiklerini vurgulamaktadır. Ayrıca üretim sürecinde malzeme eksikliği, bilgi eksikliği, zaman baskısı, yönetim sorunları ve iş yükü gibi zorluklar öne çıkmıştır. Dağıtım aşamasında yaşanan zorluklara odaklandığımızda, bilgisizlik, lojistik sorunlar ve rekabet şartları öne çıkmıştır.

Bulgular, katılımcıların yaşadıkları zorlukları aşmak için kurumlar, personel ve çevreden destek aldıklarını ortaya koymuştur. Bu bulgu, okulların da yer aldığı toplumsal dayanışmanın ve işbirliğinin kriz zamanlarında ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcılar, bu tür girişimlerin mesleki eğitim veren okulların yeniden değer kazanmasına katkı sağladığı ifade etmiştir. Bu bulgu, mesleki eğitim kurumlarının toplumla daha yakın ilişkiler kurduğunda daha fazla öğrenci çekebileceğine ve topluma fayda sağlama potansiyeline işaret etmektedir. Ayrıca, okulların toplumsal dayanışma, kurumlar arası işbirliği ve hızlı tepki verme yeteneğine sahip olmasının, kriz zamanlarında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, eğitim kurumlarının olası kriz durumlarını yönetme yeterliği konusunda daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir.

Sonuç olarak, olağanüstü günler yaşatan COVID-19 salgınının ardından normale döndüğünde, farklı üretim uygulamaları için okul-sanayi iş birliği güçlendirilmelidir. Bu amaçla okul-sanayi eşleşmesi yapılabilir. Böylece, mesleki eğitim veren okullarda üretilebilecek ürünlerin üretiminde, sanayi kuruluşlarının desteği sağlanabilir. İkinci olarak, katılımcı okul yöneticilerinin girişimci olması, risk alması, ekip ruhuna önem vermesi, çevre ile iyi ilişkiler kurabilmesi, yaşanan sorunların aşılmasında önemli rol oynamıştır. Bu bağlamda, okul müdürlerinin seçiminde bu özellikler vurgulanmalıdır. Üçüncü olarak, mesleki eğitim veren okullardaki öğretmen ve yöneticiler, döner sermaye kurma veya mevcut döner sermayeyi sürdürme yönünde teşvik edilmeli veya desteklenmelidir. Bulgular, döner sermaye kapsamında yapılan üretim faaliyetlerinin eğitsel çıktılarını vurgulamıştır. Bu bağlamda, öğrencilerin de döner sermaye çalışmalarına katılımı teşvik edilmelidir. Ayrıca, bu sonuç ışığında, döner sermaye deneyimi olan mezunların kazanımlarının incelendiği araştırmaların yapılması önerilmektedir. Son olarak, bu araştırmada sadece COVID-19 salgını döneminde üretime başlayan okullar incelenmiştir. Bu okulların deneyimlerinin, salgın öncesinde hijyen malzemesi üreten diğer okulların deneyimleriyle karşılaştırılması önerilmektedir.

Destek ve Teşekkür

Yazarlar olarak, araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecine yönelik herhangi bir destek ya da teşekkür beyanımız bulunmamaktadır.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın planlanmasından uygulanmasına, verilerin toplanmasından verinin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Çalışmanın yazım sürecinde bilimsel etik ve alıntı kurallarına uyulmuş, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, O. K., & Yabanova, E. K. (2017). Aktif işgücü piyasası politikaları çerçevesinde Kütahya İŞKUR'un mesleki eğitim faaliyetleri'nin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 85-111.
- Aliaga, O. A., Kotamraju, P., & Stone III, J. R. (2014). Understanding participation in secondary career and technical education in the 21st century: Implications for policy and practice. *The High School Journal*, 97(3), 128-158.
- Bailey, T. ve Donna, M. (1997). *School-to-work for the college bound*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED405476.pdf>
- Benavot, A. (1983). The rise and decline of vocational education. *Sociology of education*, 63-76.
- Bildircin, M. (2023). Üniversite mezunu İŞKUR kapısında. <https://www.birgun.net/haber/universite-mezunu-iskur-kapisinda-464140>
- Brunello, G. (2001). *On the complementarity between education and training*. IZA Discussion Paper No. 309 <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=7fe43679e1b21cbeb04e7e173f82a735f815f95a>
- Anthony P. Carnevale & Nicole Smith (2013). Workplace basics: the skills employees need and employers want. *Human Resource Development International*, 16(5), 491-501, DOI: 10.1080/13678868.2013.821267
- CEDEFOP (2013). *Labour market outcomes of vocational education in europe: evidence from the european union labour force survey*. CEDEFOP, Thessaloniki. https://www.cedefop.europa.eu/files/5532_en.pdf
- Choi, S. J., Jeong, J. C., & Kim, S. N. (2019). Impact of vocational education and training on adult skills and employment: An applied multilevel analysis. *International Journal of Educational Development*, 66, 129-138.
- Cresswell, J.W. (2014) *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 4th ed. SAGE Publications.
- Cumhuriyet (2022a). TÜİK üniversite mezunlarının gerçeğini ortaya koydu: Yüzde 71 istihdam, 13 ay iş arama süreci. https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/tuik-universite-mezunlarinin-gercegini-ortaya-koydu-yuzde-71-istihdam-13-ay-is-arama-sureci-1964252#google_vignette
- Cumhuriyet (2022b). Üniversite mezunu işsiz sayısı Avrupa'nın 3 katı. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/universite-mezunu-issiz-sayisi-avrupanin-3-kati-1914060>.
- Dünya Sağlık Örgütü, (2023). *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. <https://covid19.who.int/>
- Elmacıoğlu, L. (2021, Eylül 13). Türkiye'deki eğitim sisteminin niteliği tartışılıyor: 'Her ile üniversite' projesi çöktü mü? Yükseköğretim işsizliği ertelemeye mi dönüştü? *Independent*. <https://www.indytrk.com/node/410906/haber/t%C3%BCrkiyedeki-e%C4%9Fitim-sisteminin-niteli%C4%9Fi->
- Erol, S. I. (2013). Gençlere yönelik aktif istihdam politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye örnekleri. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 24(6), 15-43.
- Gill, M. J. (2014). The possibilities of phenomenology for organizational research. *Organizational research methods*, 17(2), 118-137.
- Giorgi, A. (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: A modified husserlian approach*. Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.
- Golsteyn, B. H., & Stenberg, A. (2017). Earnings over the life course: General versus vocational education. *Journal of Human Capital*, 11(2), 167-212.
- Gökçe, A. T. (2019). Atanamama nedeniyle farklı bir mesleğe yönelen işsiz aday öğretmenler üzerine bir çalışma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 191-208.
- Hampf, F., & Woessmann, L. (2016). Vocational vs. general education and employment over the life cycle: New evidence from PIAAC. *CESifo Economic Studies*, 63(3), 255-269.
- Hanushek, E. A., Schwerdt, G., Woessmann, L., & Zhang, L. (2017). General education, vocational education, and labor-market outcomes over the lifecycle. *Journal of human resources*, 52(1), 48-87.

- Hodge, E., Dougherty, S., & Burris, C. (2020). Tracking and the Future of Career and Technical Education: How Efforts to Connect School and Work Can Avoid the Past Mistakes of Vocational Education. *National Education Policy Center*.
- İletişim Başkanlığı (2020). *Türkiye'nin koronavirüsle etkin mücadelesi*. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/T%C3%BCrkiye'nin_koronavir%C3%BCsle_etkin_m%C3%BCcadelesi_compressed.pdf
- Jacobson, L., & Mokher, C. (2009). Pathways to Boosting the Earnings of Low-Income Students by Increasing Their Educational Attainment. *Hudson Institute (NJ)*.
- Kavi, E., & Koçak, O. (2018). Türkiye'de ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim ile ilgili sorun alanları ve İskandinav ülkelerindeki mesleki eğitimin Türkiye'de uygulanabilirliği. *Çalışma ve Toplum*, 3(58), 1307-1334.
- Maslak, M. A. (2022). Vocational Education in the United States of America (USA): The Case of the United States of America (USA). In *Working Adolescents: Rethinking Education For and On the Job* (pp. 61-82). Cham: Springer International Publishing.
- MEB (2020). Meslek liseleri maske de üretiyor makinesini de. <https://www.meb.gov.tr/meslek-liseleri-maske-de-uretiyor-makinesini-de/haber/20685/tr>
- Mokher, C. G., & Jacobson, L. (2022). Beyond academic preparation for college: The role of high schools in shaping postsecondary plans for underprepared students. *Leadership and Policy in Schools*, 21(4), 938-958. DOI: 10.1080/15700763.2021.1885719
- Sanayi (2020). Meslek liseleri bir yıldız gibi parlıyor. *İstanbul Sanayi Odası Dergisi*. https://www.iso.org.tr/Sites/1/content/dergi/2020-07/index_50.htm#page=1
- Özer, M. (2020). The contribution of the strengthened capacity of vocational education and training system in Turkey to the fight against Covid-19. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 134-140. doi:10.2399/yod.20.726951
- Ozer, M., & Perc, M. (2020). Dreams and realities of school tracking and vocational education. *Palgrave Communications*, 6(1), 1-7.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi.
- Pelek, S. (2022). Türkiye'de diplomalı işsizlik: İşsiz üniversite mezunlarının iş piyasası örüntüleri. *Journal of Management and Economics Research*, 20(1), 247-270.
- Rakipoğlu, Z. (2021). *Kovid-19'la mücadelede 'üretim üssü'nün kahramanları: Meslek lisesi öğretmenleri*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/kovid-19la-mucadelede-uretim-ussunun-kahramanlari-meslek-lisesi-ogretmenleri/2113590>
- Sağlık Bakanlığı (2021). *Covid-19 (sars-cov-2 enfeksiyonu) temaslı takibi, salgın yönetimi, evde hasta izlemi ve fiyasyon*. Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/41623/0/covid-19rehberitemaslitakibievdehastazlemivefiyasyon-021021pdf.pdf>
- TRTHaber (2021). Bursa'da meslek liseleri COVID-19 antijen test kiti üretti. *TRTHaber*. 05.12.2021. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/bursada-meslek-liseleri-covid-19-antijen-test-kiti-uretti-632937.html>
- Unesco (nd). *COVID-19 and schools*. <https://unescochair-ghe.org/resources/covid-19-and-schools/>
- Yeniçağ (2023). 'Okumazsan seni sanayiye veririm' denilen çocukların ne durumda oldukları ortaya çıktı. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/universite-mezunu-genclerin-durumlari-ortaya-cikti-648234h.htm>
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Today, vocational and technical schools provide specialized education and training to prepare students for careers in specific industries or occupations. Vocational education and training increases employability by providing students with practical skills and knowledge that can be directly applied in the workplace (Carnevale et al., 2013). They have strong industry connections and allow students to gain real-world experience through internships and apprenticeships (Bailey & Merritt, 1997). Graduates are more likely to be employed (Aliaga, Kotamraju, & Stone, 2014). The length of study is shorter and less expensive than traditional university (Jacobson & Mokher, 2009; Mokher & Jacobson, 2022). According to Hanushek et al. (2017), vocational training improves young people's ability to adapt to technological and structural changes in the economy.

The "cost of giving up" is lower for vocational school graduates than for college graduates. While a vocational high school graduate is immediately employed, a comparable college student forgoes the income he or she would have earned by studying and working for an average of four more years. In addition, that young person devotes and spends at least four more years of his or her life to higher education. Moreover, under the current market conditions (Gökçe, 2019; Cumhuriyet, 2022a, 2022b; Bildircin, 2023; Yeniçağ, 2023), a higher education graduate is unlikely to find a job in a short period of time. On the other hand, a vocational high school graduate who finds a job immediately after graduation will move up the career ladder as far as possible until his or her peer who chooses higher education gets a job as a graduate. Thus, if a university graduate is not employed in a short time or with high wages/working conditions, he/she will face a higher "cost of giving up" than his/her peer who is a vocational school graduate and has already planned his/her life.

Vocational education in Turkey has also been transformed since 2018. Programs have been renewed, especially due to the increase in unemployment in recent years (Elmacioğlu, 2021; Pelek, 2022). These schools played an active role in the fight against the pandemic by producing various hygiene materials and machines during the Covid-19 pandemic (Sanayi, 2020; MEB, 2020; Özer, 2020; Rakipoğlu, 2021; TRTHaber, 2021).

On a global scale, educational institutions have been temporarily closed due to the COVID-19 pandemic. These closures have affected more than 90% of the world's student population (approximately 1.3 billion children and adolescents) (Unesco, n.d.). Strategies to combat the pandemic on a global scale include strict quarantine measures, travel restrictions, masks and social distancing rules, and vaccination. According to the WHO report (2023), as of September 4, 2023, a total of 13,500,135,157 doses of vaccine had been administered worldwide.

Some vocational technical schools have also played an important role in the fight against Covid in Turkey. These schools contributed to the fight against the pandemic by producing cleaning materials, masks, face shields, disposable gowns/overalls, respirators, sterilizers, and mask machines (Sanayi, 2020; MEB, 2020; Özer, 2020; Rakipoğlu, 2021; TRTHaber, 2021). Thus, the training in these schools moved from the idealized experimental environment to the real production field.

The aim of this research is to reveal the views of principals and teachers working in vocational high schools that produce hygiene materials during the COVID-19 pandemic on the production process. The sub-problems of the research are as follows:

According to the principals and teachers involved in the production of hygiene materials

1. How was the preparation process of hygiene material production experienced?
2. How was the process of production of sanitary materials experienced?

3. How was the distribution of sanitary materials realized?
4. What were the challenges encountered during the production and distribution of the hygiene kits, and what were the supports and achievements that helped overcome these challenges?

Method

This research was conducted using a qualitative design. The study group was selected using the criterion sampling method, one of the purposive sampling methods. All but one of the participants were male. Participant principals were between the ages of 40-48, while teachers were between the ages of 43-50. The data required for the study were collected using a semi-structured interview form developed by the researchers. The data required for the research was obtained through in-person and face-to-face interviews. The data obtained from the interviews were analyzed according to the recommendations of (Elo ve Kyngäs, 2008).

Findings

Data analysis showed that all but two participants volunteered to produce hygiene materials. The participants received support from the authorities and the environment during the preparation phase. Despite their lack of experience, the participants produced large quantities of masks in a short period of time. Students from some schools also participated in the production. The participants distributed some of the products they produced free of charge and sold some of them mainly to public institutions. In the preparation process they faced difficulties due to lack of materials, knowledge, capital, physical space and time constraints, while in the production phase they faced technical, managerial and workload challenges. In the distribution phase, they experienced difficulties due to lack of knowledge, logistics and competitive conditions. The most important gain is the emergence of entrepreneurial aspects of educators.

Conclusion and Discussion

This research will be a guide for other vocational-technical schools by revealing how schools that produce during the pandemic process manage their planning and production activities. Thus, it is thought that it will guide the administrators and teachers of other vocational-technical high schools who want to carry out similar activities in extraordinary situations that may arise in the future.